

„ФОРМАТЪТ 16 + 1“ – ИНСТРУМЕНТ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО НА КНР СЪС СТРАНИТЕ ОТ ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА

Нако Стефанов

„FORMAT 16 + 1“ – INSTRUMENT FOR COOPERATION OF PRC WITH CENTRAL AND EAST EUROPE (CEE) COUNTRIES

Nako Stefanov

Summary: In 2011 People's Republic of China started cooperation with Central and East Europe (CEE). This China's initiative was organized within the formula "16 + 1". In the same year was organized Economic Forum in Budapest, Hungary. A year later in 2012 was the official start of the formula "16 + 1" in Warsaw, Poland, where was held the first meeting at the level of heads of government. Subsequent rounds of high-level talks between the prime ministers took place in Bucharest (2013) and Belgrade (2014).

Initially this kind of cooperation was taken as something local and not very important from geopolitical and geo-economic point of view. But when the idea of the project of "New Silk Road" was born it becomes clear that the "Format 16 + 1" instrument for PRC – CEE countries cooperation has taken geostrategic significance.

At the background of this kind of cooperation special attention is putted on the China-Bulgaria economic relations and interactions.

Key terms: *Format 16 + 1, People's Republic of China, CEE countries – Central and East Europe countries, cooperation, the project of "New Silk Road", strategic perspectives, China-Bulgaria economic relations and interactions.*

Въведение

През 2011 г. Китай предложи на страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) регионално сътрудничество чрез „формулата 16 + 1“. Според китайски анализатори основната причина за това решение на Пекин е нарастващото значение на държавите от региона в рамките на Европейския съюз. От друга страна, като важно условие за успешно сътрудничество се

разглежда и частичното отстраняване на политико-идеологическите различия, които са спъвали сътрудничеството в предишни години.

От друга страна, кризата в еврозоната, а и в по-широк мащаб като такава на Европейския съюз и даже Европа може да се възприема като причина за страните от ЦИЕ да проявят увеличен интерес към развитието на сътрудничеството си с Китай. Всичко това е свидетелство за важноста и актуалността на разглежданата тема.

Целта на дадената разработка е да се проследи създаването на „Формата 16 + 1“ като инструмент на сътрудничеството на КНР със страните от Централна и Източна Европа, да се очертае неговата значимост на фона на такъв мащабен проект като този за „Новия път на коприната“, както и да се оценят на този фон икономическите и прочее взаимоотношения между България и КНР.

Тази цел се осъществява чрез следните задачи, структурирани в основните раздели на материала, а именно:

1. Кратък преглед на развитието на „Формата 16 + 1“;
2. Перспективите пред „Формата 16 + 1“;
3. Случаят „България – КНР“.

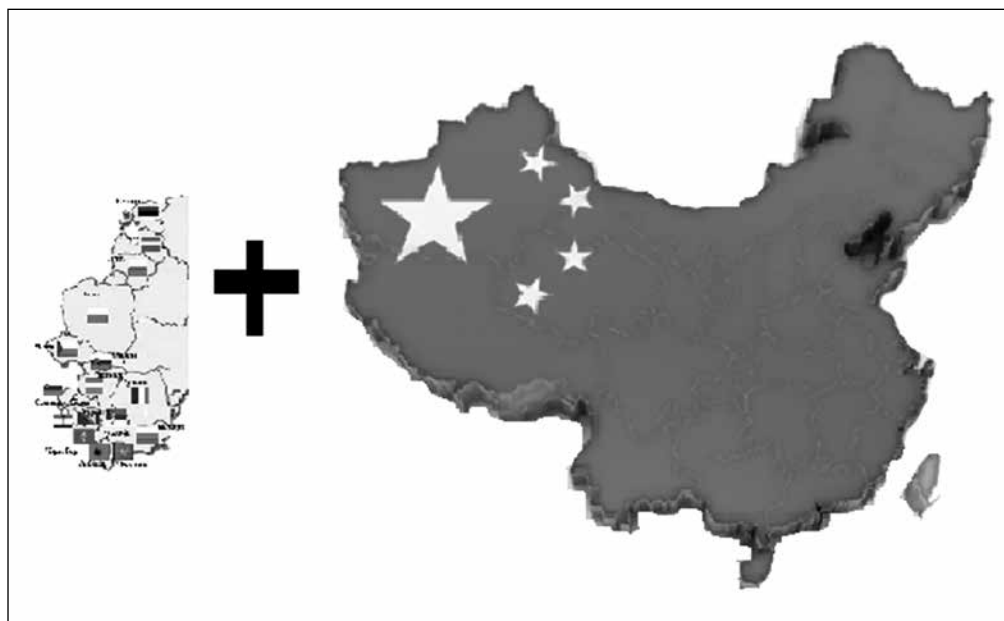
Методологическа основа на дадената разработка са следните подходи:

- Системният подход, съгласно който „Формата 16 + 1“ се вижда като система, съставена от взаимносвързани компоненти, действащи като едно цяло;
- Геополитически и геоикономически подходи – последните разглеждат политическите и икономическите отношения през призмата на конкретната специфика на формираната географско-природна среда, създаваща уникални формати на взаимодействия;
- Исторически подход, изхождащ от презумпцията, че обектът не може да бъде разбран, ако не го анализираме в исторически план, т. е. как се е развивал във времето и пространството.

1. Кратък преглед на развитието на „Формата 16 + 1“

През един значителен период от време, т. е. от 60-те години на XX век до края на първото десетилетие на XXI век, за КНР отношенията със страните от Централна и Източна Европа не са разглеждани като основни приоритети във външната политика на Китай. Трябва обаче да се припомни, че от момента на провъзгласяването на КНР на 1 октомври 1949 г. до рязкото охлаждане на отношенията между КНР и СССР взаимоотношенията

с тези страни вървят по една нарастваща крива. Докато например с Албания „топлите взаимоотношения“ се губят повече от десетилетие по-късно.

„Форматът 16+1“

Нужно е да се отбележи, че под термина „страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ)“ в Китай се разбира значима по своята численост група от 16 държави. Това е блок от бивши социалистически страни, включително и прибалтийските републики на Съветския съюз. Така този блок включва предишните съветски републики – Естония, Латвия и Литва. Освен това влизат бившите страни от СИВ и Варшавския договор, като Полша, Чехия, Словакия, Унгария, Румъния и България. Към тях се добавят също бившите югославски републики – Словения, Хърватия, Сърбия, Босна и Херцеговина, Черна гора и Македония. И накрая още една бивша социалистическа страна – Албания.

Трябва да се каже, че след разпада на СССР и бившия източноевропейски блок на социализма новите ръководства на бившите социалистически страни търсят и се насочват към интегриране със Запада чрез различните западни институции и механизми, като НАТО, Европейския съюз (ЕС) и други. Съответно те пренебрегват връзките с Китай, доколкото Поднебесната в периода от последното десетилетие на ХХ век и първото такова на ХХI век не се разглежда като сериозен партньор за взаимноизгодно сътрудничество.

КНР, от своя страна, разглежда взаимоотношенията си с тези страни през призмата на връзките и взаимодействията си с Европейския съюз като цяло, доколкото една значителна част от страните от ЦИЕ са членки на ЕС или се стремят да се присъединят към ЕС. За един значителен период от време за Китай отношенията с ЕС, особено със страните от ядрото на този съюз – Германия, Франция, Италия, Великобритания, са изключително важни и значими. Това е напълно естествено на етапа на развитие, на който се намира в онзи момент Поднебесната, стремяща се да получи максимум инвестиции и технологии от споменатите развити икономики.

Докато страните от ЦИЕ са по-скоро полупериферна и периферна зона на Европа и ЕС в икономически, технологически, социално-политически и геополитически план. В същия този период самите страни от ЦИЕ избягват да се конституират или пък да се стремят към това за тях да се мисли като някаква самостоятелна група, била тя в рамките на ЕС или извън ЕС.

Но през 2011 г. Китай възражда сътрудничеството си с тези държави като отделна група със самостоятелна идентичност. По инициатива на Китай същата 2011 г. е организиран икономически форум в Будапеща, Унгария. Година по-късно през 2012 г. по повод официалния старт по формулата „16 + 1“ във Варшава, Полша, се провежда първата среща на ниво правителствени ръководители. Следващите кръгове на най-високо равнище преговори между премиерите са в Букурещ (2013 г.) и Белград (2014 г.).

Срещите на високо равнище са допълнени от редица събития от второстепенно значение. Така например организирани са различни инициативи, включително форуми, насочени към икономическо, инвестиционно и прочее сътрудничество. Такива са конференциите, посветени на теми като туризма, образованието, селското стопанство, енергетиката, въпросите на развитието на инфраструктурата и други.

Третата среща на високо равнище във „Формата 16 + 1“ в Белград през 2014 година, на която от китайска страна присъства Ли Къцян

Следва да се подчертае фактът, че ясно напредва институционализирането на „Формата 16 + 1“. Създава се Постоянен секретариат в Министерството на външните работи на Китай през 2012 г. във връзка с „Формата 16 + 1“. През 2014 г. е формиран Постоянен секретариат за насърчаване на инвестициите във Варшава. Изградени са също няколко асоциации и браншови организации, координирани от отделните държави, например сътрудничеството в селското стопанство се координира от България, а в железопътния транспорт – от Сърбия.

Фактически на фона на тези събития и процеси може да се говори, че с инициативата и поддръжката на КНР в рамките на Европа и ЕС започва да „кристализира“ група страни с по-различна идентичност. Тя не съвпада с тази на страните от ядрото на ЕС, както и от близките към тях от Западна, Северна и Южна Европа, включително и тези от Централна Европа, като Австрия, Швейцария и някои други.

Тази идентичност е обективно обусловена и реално съществуваща, но до момента на създаване на „Формата 16 + 1“ тя не се проявява по никакъв начин. От такава гледна точка може да се твърди, че именно чрез инициативата на КНР тази различна идентичност демонстрира своето конкретно лице.

2. Перспективите пред „Формата 16 + 1“

Въпреки че „Форматът 16 + 1“ не се е разглеждал като геостратегически проект, на фона на няколко ключови събития и процеси той като че ли започва да придобива чертите именно на геостратегическа схема.

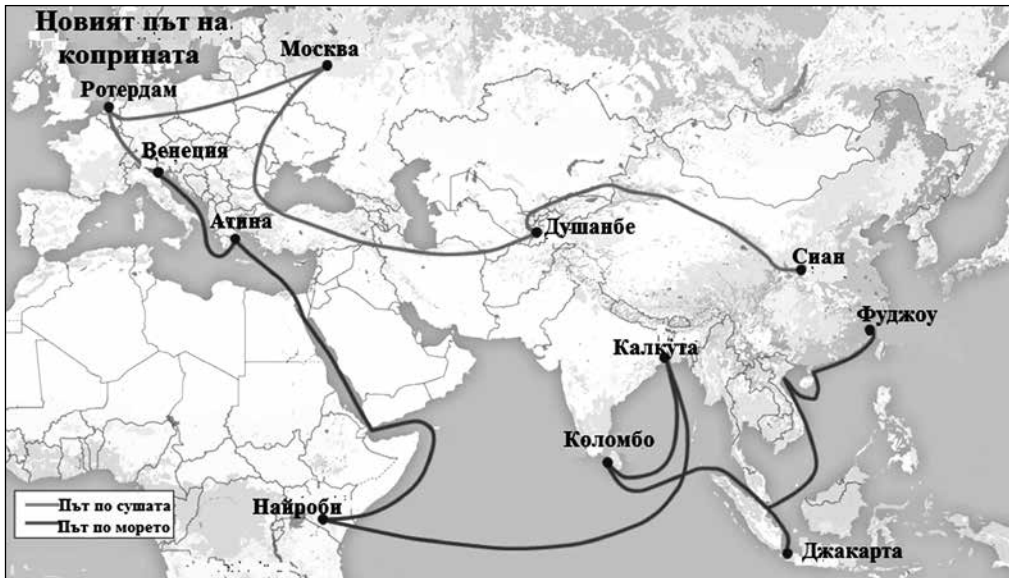
Ключовите събития и процеси, за които става дума, са няколко, а именно:

- Първото ключово събитие несъмнено е проектът, издигнат от ръководителя на КНР Си Дзинпин – „Един пояс – един път“, който сам по себе си представлява начинание с глобално значение. На фона на този проект нараства значението на страните от ЦИЕ;
- Друг ключов процес несъмнено е „европейската криза“ в различните ѝ прояви – както като „отзвучи“ от „глобалната криза“, а също така създадените дългови проблеми в еврозоната и извън нея, включително „случаят Гърция“, ставащото в Украйна, а най-вече водещата се гражданска война в източната ѝ част, санкциите срещу Русия, т.нар. „бежанска криза“ и други. Всичко това води до процес, характеризиращ се с това, че страните от ЦИЕ започват да „се оглеждат“ и да търсят източник за стопанска стабилност. Това „оглеждане“ вече е насочено извън вижданите досега като фактори за социално-икономическа устойчивост субекти като ЕС и САЩ.

Във връзка с гореспоменатия проект „Един пояс – един път“, наричан още „Новият велик път на коприната“, трябва да подчертаем, че последният е с огромна геоикономическа тежест, а неговото осъществяване може да се очаква, че ще играе гигантска геополитическа роля в световен план в обозрима перспектива.

Схема на стария „Велик път на коприната“

Новият път на коприната – сухопътна и морска част

Заявените от Китай намерения са през следващите 5 години, т.е. до 2020 г., да удвои търговския си обмен със страните от ЦИЕ и да увеличи значително своите инвестиции. Китайската държава е открила кредитна линия за ЦИЕ в размер на 10 млрд. долара.

Областите от интереси за инвестиции са най-вече в сферата на транспорта – изграждане на високоскоростни жп линии, пристанища, пътища, като и строеж на електроцентрали, включително ядрени. В тази връзка може да се формулират в една или друга степен на вероятност следните ключови изводи:

- (1) Едва ли ще бъде грешка да се мисли, че „Форматът 16 + 1“ се разглежда в КНР като важен компонент както в общия геостратегически подход по отношение на Европа, но също така и като желание на Китай да вижда 16-те страни като субект, имащ една различна идентичност от тази на другите части на Европа. Подобно виждане, по наше мнение, отразява една обективна реалност, доколкото в социално-икономически, политически, исторически, социо-културен и даже социо-психологически план тези страни несъмнено са различаваща се зона на европейско развитие, въпреки амбициите, а навярно и илюзиите на част от техните елити да се виждат като „неразличими от другите европейци“;
- (2) В случай че се задълбочат два важни европейски, но едновременно с това и глобални процеси, а именно:
 - Неспособността на елита на т.нар. „Обединена Европа“, т. е. ЕС, да се еманципира като самостоятелен субект на геоекономическо и геополитическо действие и продължи да се движи във фарватера на политиката на САЩ, от една страна;
 - Изострянето, от друга страна, на вече споменатата „Европейска криза“, включително все по-разширяващата се проява на различни стандарти по отношение на страните от периферията на „Обединена Европа“, каквито на практика са 16-те в сравнение тези от „ядрото“.

Може да се очаква, че както в обществата на 16-те, така и сред техните елити ще се усили все още слабата засега тенденция те самите да започнат да се разглеждат като носители на една друга идентичност. Друг е вече въпросът, доколко те ще противопоставят тази своя нововъзприета идентичност на тази от страните от „ядрото“;

- (3) Така или иначе следва да се очаква, че ако не възникнат никакви „форсмажорни“ геополитически или геоекономически обстоятелства, може да се прогнозира най-малко в кратко- и даже в средносрочна перспектива, т. е. от 5 до 15 години – 2020 – 2030 г., че „Форматът 16 + 1“ ще се развива в позитивна посока.

3. Случаят „България – КНР“

На фона на „Формата 16 + 1“ е редно да се попитаме „Къде сме ние?“, т. е. какви са търговско-икономическите, включително инвестиционните взаимодействия с КНР в сравнение с другите ЦИЕ страни, какви са позициите на българските правителства, какви действия се предприемат от тях за използване на възможностите, които предлага нарасналата геоикономическа и технологическа мощ на КНР. Определена представа в това отношение ни дават търговските и инвестиционните потоци в Нинбо – важно пристанище в източната провинция Дзъян, през което минава една значителна част от търговския поток с ЦИЕ, като не се забравя, че то е и благоприятно за преки чужди инвестиции място в Китай.

Така например общата сума на износа и вноса от Нинбо и 16-те страни от ЦИЕ за 2013 г. е на стойност 2.27 млрд. щ. д. За 2014 г. същата тази сума на износ и внос е 2.44 млрд. щ. д., при което се наблюдава един значителен скок в размер на 7.6%. В диаграмата по-долу са дадени как са разпределени тези общи суми по десет от 16-те страни, развиващи най-широки връзки с Китай.

Пристанището на Нинбо, където на всеки 15 секунди се сваля контейнер от кораби и той заминава за вътрешността на страната

Както се вижда от диаграмата, България заема 3-о място по стойност на вноса в Нинбо и 8-о място по отношение на износа от Нинбо.

Друг важен показател несъмнено са преките чужди инвестиции (ПЧИ) от и в Нинбо. Както се вижда от диаграмата по-долу, нашата страна въобще липсва от десетте водещи страни като инвеститор или като получател на инвестиции.

Инвестициите между Нинбо и 10-те водещи страни от ЦИЕ за 2014 г.

SU JINGBO / CHINA DAILY

Въпреки че в случая с Нинбо става дума само за един град, все пак даже този пример е доста показателен предвид онова общо изоставане в активизиране на взаимоотношенията на нашата страна с КНР на фона на процесите в ЦИЕ. В тази връзка не може да не се спомене, че на срещите на ви-

сшите ръководители в рамките на „Формата 16+1“ досега не е присъствал български премиер.

Като правило търговско-икономическите и инвестиционни възможности и перспективи между България и КНР се разглеждат през призмата на традиционни отрасли и връзки – селско стопанство, хранително-вкусова промишленост, частично инфраструктурни проекти¹.

Нашето мнение е, че може и следва да се мисли за възможността за сътрудничество в такива области като информационни технологии, нови и наноматериали, фармацевтика, както и някои други области в производството на стоки с висока степен на добавена стойност, за което у нас все още има специалисти и потенциал за развитие.

Вместо заключение

Вместо заключение ще подчертаем, че несъмнено съществува желание и воля за сътрудничество сред страните от формата „16+1“. Това е несъмнено ключова предпоставка за развитие на такова сътрудничество. За съжаление, следва да изкажем виждането, че сред политическите кръгове в нашата страна, вземащи решения, засягащи търговско-икономическите взаимоотношения с КНР, като че ли липсва стремеж за една по-активна политика. Това е особено вярно, ако се вземат предвид разширяване на

Общата тенденция за икономическото сътрудничество между България и КНР досега е същото да се развива в рамките на традиционни отрасли и стоки

¹ Следва да се има предвид, че първоначално се предвижда т.нар. „южна линия“ на „Новия път на коприната“ да минава от Турция през България. Но от последните публикувани проекти става ясно, че се планира тази южна линия да минава по маршрута „Турция – Гърция – Македония – Сърбия“. Или казано по друг начин – да заобикаля България. От неофициални разговори, които авторът на настоящия материал е водил с представители на китайски медии, последните са поддържали позицията, че провалът на три големи международни проекта на територията на България като „АЕЦ „Белене“, „Нефтопровода Бургас-Александруполис“, както и „Газопровода „Южен поток“ са послужили като „предупреждение“ за китайската страна да заобиколи страната ни предвид опасността да се случи подобен провал, ако маршрутът на „Новия път на коприната“ бъде проектиран да минава през България.

последната извън някои традиционни области и към използване на нови, имащи обещаваща перспектива, направления.

БИБЛИОГРАФИЯ

Стефанов Н., А.Колева. Социално-икономическо развитие на Китай от древността до наши дни. София, „Изток-Запад“, 2015

Латвия готова сотрудничать с Китаем в формате «16+1» в <http://bnn-news.ru/minputey-soobshheniya-latviya-gotova-sotrudnicat-s-kitaem-v-formate-16-1-124629>

Формат „16 + 1“ в сотрудничестве Китая с Центральной и Восточной Европой в <http://russian.people.com.cn/n/2015/0204/c31521-8845672.html>

Kaczmarek Marcin. China on Central-Eastern Europe: ‘16 + 1’ as seen from Beijing в <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-04-14/china-central-eastern-europe-161-seen-beijing>

Tiezzi Shannon. China ‚Marches West‘ – To Europe (China’s outreach to Eastern Europe adds a new leg to the “New Silk Road.”) The Diplomat, November 27, 2013

16 + 1 mechanism injects impetus into China-CEE cooperation в http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-12/17/c_133861201.htm

China Daily, 10.06.2015